

Марко М. РАДУЛОВИЋ*
Институт за књижевност и уметност
Београд

Оригинални научни рад
Примљен: 4. 10. 2024.
Прихваћен: 27. 2. 2025.

РЕЦЕПЦИЈА АНТОЛОГИЈЕ СРПСКОГ ПЕСНИШТВА (XIII–XX ВЕК) МИОДРАГА ПАВЛОВИЋА У АНКЕТИ ВЕЧЕРЊИХ НОВОСТИ И ПРВИМ КЊИЖЕВНИМ КРИТИКАМА

У раду испитујемо неке од првих реакција на *Антологију српског песништва* (1964) Миодрага Павловића, сакупљених у анкети *Вечерњих новости*, објављиваној у бројевима од новембра до децембра 1964. године, у којој су своје мишљење о Павловићевом избору из српске поезије изнели неки од најважнијих писаца, песника и књижевних критичара тога доба, али и „обични” читаоци, а која је кулминирала „великим суђењем” *Антологији* и њеном састављачу у организацији Дома омладине. Истраживање ће бити употпуњено и освртом на прве критичке приказе објављиване у *Политици*, *Борби*, *Пољима*, *Летопису Матице српске* и *Књижевности*. Анкета *Вечерњих новости*, осим што је имала за циљ да донесе преглед основних судова о *Антологији*, посредно је допринела и ширењу интересовања читалачке публике за ову књигу чије је прво издање у време одржавања „књижевног суђења” било у потпуности распродато. На тај начин, рецепција у дневним новинама представљала је неку врсту јавне арбитраже и утицала на даљи књижевни живот Павловићеве књиге.

Кључне речи: периодика, дневне новине, *Антологија српског песништва* Миодрага Павловића, рецепција, *Вечерње новости*.

Заједно са антологијама Богдана Поповића и Зорана Мишића, *Антологија српског песништва* Миодрага Павловића представља један од репрезентативних примера, временски најобухватнији¹, антологичарске интерпретације српске поезије. Међутим, када је објављена, књига је изазвала супротстављене реакције. Уређивачка начела, епохе које је обухватала, за-

* markorad984@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-1576-2115>

¹ „Различитост Павловићеве антологије је и у временском опсегу који обухвата, у коме се под ’српским песништвом’ као јединственом целином више од сто година након Суботићевог Цветника (и, условно, након Ковачевићевих унутрашњих несагласности), поново нашао временски период од средњовековних споменика до тренутка састављања” (Ранчић 2022: 141).

ступљеност једних и изостанак других песника, као и тип песништва који је у њој представљен као репрезентативан, били су разлог за њено прихватање, односно одбијање.

У таквој атмосфери *Вечерње новости* покренуле су анкету како би читаоци стекли „приближну слику о томе колико је успела и вредна ова књига”. Анкета: „Шта мислите о Павловићевој Антологији српског песништва” започета је у броју од четвртка, 19. новембра 1964. године, под великим насловом, са духовитим призвуком: „Ваља – не ваља” (ВН 1964а: 9). У анкети су се изјаснили бројни књижевници, књижевни критичари и историчари: Васко Попа, Душан Костић, Милосав Мирковић, Јован Христић, Матија Бећковић, Божо Булатовић, Десанка Максимовић, Никола Дреновац, Тоде Чолак, Брана Црнчевић, Предраг Палавестра, Мирко Милорадовић, Добрица Ћосић, Душко Радовић, Богдан А. Поповић, Велимир Лукић, Бранко Ћопић, Александар Вучо, Иван В. Лалић, Данило Киш, као и читаоци Светомир Радевић и Радмила Трифуновић. Учешће су одбили Борислав Михајловић-Михиз, Скендер Куленовић, Стеван Раичковић и Божидар Тимотијевић. Поред одговора учесника, објављиване су и њихове карикатуре које је сачинио Р. Гузина, док је спровођење анкете потписивао А. Дубљевић. Текст којим је закључена анкета: „Крај анкете – на време” потписује Ј. Хаџи Костић, а чланак у којем се најављује „суђење” књизи у организацији Дома омладине „Ваља ли та Антологија, или не”, као и извештај са догађаја у наредном броју „Антологија вреди” потписује М. Глишић.

На самом почетку уредништво је кратко навело разлоге за спровођење анкете: „Одавно једна књига није толико усталасала нашу културну јавност као што је случај са недавно изишлом 'Антологијом српског песништва Миодрага Павловића'. О овој књизи чују се и похвална мишљења, али, као обично, јаче одзвањају гласови незадовољства. У жељи да својим читаоцима пружи приближну слику о томе колико је успела и вредна ова књига, редакција 'Новости' ће у неколико бројева објавити мишљења људи који су, директно или индиректно, заинтересовани за овај важан догађај у нашој књижевности” (ВН 1964а: 9). Готово паралелно са одржавањем анкете, објављиване су и прве књижевне критике Павловићеве књиге што указује на то колико је *Антологија српског песништва* представљала важан догађај у нашем књижевном животу.

Континуитет и средњовековна књижевност

Начело континуитета и мисаоно певање препознати су у дневној критици и у анкети као два основна принципа *Антологије*.² Када је у питању историјски распон Павловићевог избора, њега је сажето и духовито одредио Матија Бећковић: „од друга Саве до светог Ваве (Христића)” (ВН 1964б: 7).

² „Основна тежња којом се Миодраг Павловић руководио у стварању своје антологије српског песништва била је тежња да се покаже непрекидни континуитет и јединствена традиција тог песништва” (Јеремић 1964: 13).

У критици која се појављивала паралелно са трајањем анкете истакнуто је да је Павловићева *Антологија* прва донела свеобухватну традицију српског певања од XIII до XX века. У том погледу, неколико критичара с одобравањем је указало на присуство средњовековних текстова као на својеврсно „откровење” (Стамболић 1964: 2), које „заблиста сасвим изузетно” (Бркић 1965: 276).

Милош Стамболић средњовековни ток песништва види као вишевековну „чегрст између побожности и страсти”. Иако средњовековни текстови нису били непознати пре Павловићевог избора, по Стамболићу, Павловић је својим приступом успео да „раскрили вео заборава са овог вида наше поезије” и тако открио у њој „ако не увек фреске онда макар крокије, врхунске вредности поред којих су други слепо и немушто пролазили”. Да би на неки начин одао поштовање антологичарском труду, али и додатно указао на значај овако представљене средњовековне књижевности, Стамболић је сугерисао да се Павловићев избор упореди са „Антологијом старије српске поезије” Младена Лесковца како би се „видело да је Павловић пронашао не само нове песнике већ и нове песме”.

Бркића је присуство средњовековне поезије навело на промишљања о могућој традицији неvezаног стиха у нашој књижевности. Он је сматрао да би вредело испитати континуитет између наших средњовековних писаца и савремених песника: „Јер сличност између ’неvezаног стиха’ наших раних песника – Саве Немањића, Теодосија и Доментијана – и наших савременика – делимично код Десанке Максимовић, Д. Матића, М. Настасијевића или Радомира Продановића и других – поред све ритмичке разноликости коју им њихови садржаји захтевају, постаје овде видљива”. То би могло да покаже да се слободан стих код нас користио у време у коме га у Европи није ни било: „могли бисмо посведочити да смо тај инструмент исковали и користили га кад га други нису ни имали”. Ове могућности Бркић наводи у склопу настојања да покаже како *Антологија* отвара и нова књижевно-историјска, али и лингвостилистичка питања.

Иако није критиковао присуство средњовековне књижевности у Павловићевом избору, Драган Јеремић је ипак указао на „ненаучност” оваквог приређивања средњовековних текстова, односно на последице коју тако донета поезија може да има на вредновање осталих епоха заступљених у *Антологији*: „Овом утиску доприноси и Павловићево схватање да старију поезију треба дати у савременој верзији, а сву, изузев најновије, доносити и у одломцима. То је довело до тога да необавештен читалац може да стекне погрешан утисак да је стара српска поезија (до XVIII века) била на врло високом нивоу, да је нова поезија у односу на њу доживела неку врсту декаденције и да тек у најновије време поново достиже висок ниво. Али с научног гледишта недопуство је да се многе песме скраћују или да се мења њихова прозодија без икаквог указивања на ове промене, па чак и да се проза вештачки, дељењем реченица, претвара у поезију...” (Јеремић 1964: 13).

И многи учесници анкете осврнули су се на континуитет који *Антологија* показује. Тако је за Десанку Максимовић Павловићев избор „велики

културни догађај”, а као његову посебну вредност песникиња управо истиче чињеницу да обухвата и стваралаштво средњег века: „Допада ми се Антологија што је обухватила и старе песме. Треба да се зна и види да смо имали поезију и у средњем веку, онда када су неки још тапкали по мраку” (ВН 1964в: 7). Откривање традиције чије се трајање простирало кроз векове, представљало је чин културне самоидентификације у послератном модернизму, а за Максимовићеву то је и извор поноса културом сопственог народа.

Осим Десанке Максимовић, укључивање средњовековне књижевности у *Антологију* као посебну вредност истакао је Тоде Чолак: „Мислим да је добро што се појавила и једна оваква антологија која захвата српску поезију од тринаестог столећа до наших дана. Наша најстарија лирика тек сада је представљена у свој својој комплексности и лепоти” (ВН 1964в: 7). Када каже да „средњовековни” део Павловићеве антологије није „нимало исфорсиран”, односно да представља нешто најбоље што *Антологија* „собом доноси”, Чолак имплицитно реплицира онима који би могли да антологичара нападну управо због таквог поступка. Другим речима, по Чолаку, културни значај *Антологије* лежи у књижевно-историјској ревалоризацији нашег старог наслеђа и показивања да оно заиста јесте интегрални и природни део целине наше књижевности са сопственом лепотом и сложеностију.

Другачији поглед на временски распон обухваћен *Антологијом* понудио је Душко Радовић. Континуитет између песника различитих епоха и културног порекла, стран је Радовићевом доживљају књижевности: „Мени је кокетирање са апсолутима и вековима наивно и каприциозно.” Отуда он Павловићев поступак оцењује као „стармалу мудрост”, означавајући његова открића као „детињаста”: „Где су се могли наћи Миодраг Павловић и, рецимо, Јован Грчић Миленко, сем у таквој детињастој демонстрацији” (ВН 1964г: 7)? Другим речима, оно што је за поједине критичаре, као и учеснике у анкети, било откриће, у Радовићевој визири јављало се као (пре)учена конструкција самог аутора: „Миодраг Павловић је стручан и образован човек. Толико изнад просечних наших литерарних трибуна да му се могла омаћи овако самоуверена и самодопадљива књига.”

Напокон, када је у питању однос према традицији у Павловићевој *Антологији* посебно је занимљив став Данила Киша. Оцењујући Павловићев избор као „антиантологију”, Киш истиче да он одступа од традиције: „анти-традиционализам, дакле” (ВН 1964д: 7). Тако је за Киша Павловић понудио нову перспективу у односу на дотадашња сагледавања српске поезије. Кишово одређење је занимљиво јер представља и прилог схватању појма традиције у другој половини 20. века. Наиме, док су се песници попут Попе и Павловића свакако окретали традицији и трагали за континуитетима, због чега су често од стране својих књижевних противника брзоплето оцењивани као традиционалисти, традиција за коју су се они залагали истовремено је била нова, непозната, другачија и „јеретичка” како су то формулисали Зоран Мишић и Јован Христић, због чега ју је било могуће видети и као „анти-традицију”, како је то учинио Киш. Оваква антитрадиција не подразумева (надреалистички) декларативни раскид са прошлошћу, већ њено другачије

сагледавање из перспективе садашњег тренутка, дакле „стварање” нове прошлости, откривање другачијих и узбудљивих континуитета.

(Културолошка) критика концепције

Присуство средњовековног наслеђа инспирисало је неке од учесника анкете да концепцију *Антологије* означи и као „монашку”. Међутим, интересантно је да се тај придев није односио само на чињеницу да она доноси текстове наше црквене књижевности, већ на Павловићеву концепцију песништва уопште у којој је предност давао рефлексивном певању. Тако Мирко Милорадовић каже: „Али се не може оспорити да је Павловићева антологија успела да репрезентује један ток српске поезије, један од многих токова, свакако не најбезначајнији. Овај ток бих за ову прилику назвао монашким, свестан да би из друге позиције то могло да се зове и током 'сазнања о постојању' или другачије” (ВН 1964ђ: 7). Овакво антологичарско опредељење Милорадовић доводи у везу са Павловићевим поетичким прекупацијама, па тако истиче да се најфреквентније речи у његовим песмама („смрт”, „небо”, „сан” и „мртав”) такође најчешће срећу и у *Антологији*. Међутим, иако Милорадовић *Антологију* види као Павловићев лични избор, који њему самом није превише близак, он истовремено брани састављачев поступак за који сматра да представља „предивну услугу поезији избором из запретаног блага, које се није дало Богдану Поповићу”. Другим речима, одређујући доминантни ток певања у *Антологији* као монашки, Милорадовић није желео да обезвреди ни ту врсту поезије, нити Павловићево антологичарско опредељење.

Под великим насловом „Тамјанописци” *Вечерње новости* донеле су ставове Бранка Ћопића и Александра Вуча (ВН 1964е: 7). Њихове критике комплементарне су у одбацивању Павловићеве концепције која је означена као „мистична”. Ћопић користи лексеме средњовековне и фолклорне књижевности како би пародично показао да у Павловићевом избору преовладавају песници са метафизичким усмерењима: „Гдје ли само пронађе толике тамјанописце, јуродиве, пљачљивце и мученике?” Другим речима, Ћопић је изузетно оштар према Павловићевој концепцији. Међутим, заједно са њом, он настоји да одбаци читав један ток послератног модернизма, критикујући Попине изборе и Мишићеву антологију: „Да се разумијемо није овдје само реч о његовој (Павловићевој – прим. М.Р.) антологији. Ту је Васкова антологија хумора (*’Урнебесник’*), па антологија поезије (*’Од злата јабука’*), па Мишићева антологија наше поезије. Све оне извлаче и предугину нит: танану, свилену, мистичну, аристократску и надземаљску. И све то за наше паре треба да буде презентирано нашем читаоцу као наш аутентичан израз, наш бит, основа, почва.” Дакле, Ћопићу су стране неке од најкарактеристичнијих прекупација нашег послератног песништва као што су веза са традицијом и откривање заборављених епоха, стваралаца и дела. Он таква настојања клас-

но одређује, називајући их аристократским³, чиме себе истовремено смешта на супротан пол друштвене поделе: „И још нешто: завидим другу Павловићу на студиозности, знању, упорности и досљедности, али ја, чини ми се, припадам једном другом и друкчијем свијету.” Ћопић није директно напао укључивање средњовековне књижевности, већ концепцију која је такво укључивање подразумевала и која је и из поезије каснијих векова доносила остварења која су могла да укажу на духовни континуитет са средњим веком. Ћопићев одговор свакако спада међу најоштрије, а из њега се јасно види да се писац заправо супротставља основним схватањима (српске) културе која су афирмисали Павловић, Попа и Мишић. Отуда се његово изјашњавање може прочитати и као (имплицитна) полемика са Мишићевим одговором на питање „Шта је то косовско опредељење”: „Из ове антологије ја начисто видим ово: 'цар вољде царству небескоме'. Тер тако и наш Мија. Бре, брате, ми се Срби само једанпут поколебасмо, 1389. и определисмо се за небеско царство (ту смо се баш грдно натоциљали), друг Мија баш из петних жила запео да докаже својом Антологијом да је то наша основна преокупација”. Занимљиво је што Ћопић заједно са православном духовношћу, проблематизује и епску традицију, која му је била блиска. За разлику од Милорадовића који је Павловићев избор видео у сличној перспективи, барем када су у питању теме које преовладавају код изабраних песника, али га је сматрао легитимним и вредним, Ћопић га у потпуности одбацује и посебно (пре)наглашава његову културолошку условљеност косовским митом, средњовековном књижевношћу, али и њеном фолклорном (ре)интерпретацијом. Дакле, он не замера просто Павловићу чињеницу да у *Антологији* преовладава рефлексивни вид песништва, већ пре свега, критикује културолошку матрицу за коју сматра да је узрок Павловићевог избора – православну духовност и косовски завет. Ћопић је свакако пренагласио ову страну *Антологије* и памфлетски заоштрено вишевековни ток рефлексивног певања довео искључиво у везу са моделом света који, по њему, симболизује косовски мит.

Александар Вучо такође пародијски употребљава лексеме из православне културе, одређујући Павловићев избор „блаженопочившим”, али, за разлику од Ћопића, своју критику није свео на културолошки садржај *Антологије*, већ је на један умеренији начин исказао незадовољство чињеницом да је у њој искључиво присутна тзв. „мисаона поезија”, док по њему „добар песник живи од сензибилитета”. Управо из тако одређеног оквира проистичу и многи недостаци, који се по Вучу огледају пре свега у естетској неубедљивости неких песама присутних у њој: „Догодило се стога да су у Антологију уврћене и песме из којих се са много добре воље може испецати по који грам мисаоности, али једва исцедити по која кап поезије. Догодило се и то

³ На идеолошку обојеност епитета као што су „мистично” и „аристократско” указао је и Николај Тимченко у свом приказу „Антологија српског песништва или песнички космос састављача: Миодрог Павловић *Антологија српског песништва*, Српска књижевна задруга, Београд 1964.” (Књижевност 1965): „Дакле, далеко смо од помисли да пребацујемо Павловићу склоност ка мистицизму, 'песимизму', деструктивности, скептицизму итд. – у идеолошком, што ће рећи политичко-прагматистичком смислу тих често употребљаваних и злоупотребљаваних речи” (Тимченко 1965: 80).

да је сам Павловић морао да кида већ ионако слабачку нит свог критеријума, убацујући у Антологију (ваљда због реномираности извесних песника) и њихове 'немисаоне песме', али нажалост не и најбоље које су написали, већ најчешће оне које би и сами песници избацили из својих изабраних дела."

Пресуда Антологији

Као својерсна кулминација ове дневно-критичке и читалачке рецепције *Антологије* у организацији Дома омладине одржано је суђење у пленумској сали Дома синдиката, о чему су извештавале *Вечерње новости*.⁴ У време одржавања „суђења” Павловићевој књизи, прво издање већ је било распродато: „Захваљујући бројним дискусијама – јавним и кулоарским – и анкети нашег листа, **Антологија српског песништва**, Миодрага Павловића ових дана је бестселер: целокупни тираж од 6.000 примерака је распродат, што је за једну књигу поезије, у нашим условима, велики успех” (ВН 1964ж: 7).

Судско веће чинили су Миодраг Максимовић, новинар, у својству председника, Ђорђе Трифуновић, Милосав Мирковић, Мирослав Егерић и Предраг Перовић као чланови, док су улоге тужиоца и браниоца обављали Никола Милошевић, асистент на светској књижевности, и Зоран Глушчевић, књижевни критичар. У најави догађаја *Новости* истичу да ће се и анкета наћи у поступку као доказни материјал. Замишљено је да у једном тренутку Милошевић и Глушчевић замене своје улоге, па би тако тужилац постао бранилац, а бранилац тужилац. Духовито и помало субверзивно истиче се да ће оваква концепција спречити захтеве за спаљивањем *Антологије*, а који су се могли чути када се расправљало о службено забрањиваном филму *Град*, који се данас сматра раним црноталасним остварењем: „То је за Антологију срећна околност, јер је сигурно да онда неће бити захтева да се Антологија спали, као што је то било у случају филма 'Град', уколико буде осуђена” (ВН 1964ж: 7). Овакав став може да се прочита и као скривена сатирична полемика са тадашњим законодавством које је забранило поменути филм.

Нема сумње да је читаво суђење организовано као књижевни перформанс, са духовитим репликама, али и неким озбиљним закључцима. Један од њих истакнут је у самом наслову чланка који представља извештај са суђења: „Антологија вреди” (ВН 1964з: 18). Да је у питању био својеврсни хумористички спектакл, говори и чињеница да су организатори окачили фреске „светог Мије, светог Попе и светог Ваве (Јована Христића)” од којих се суд оградио. У првом делу суђења Никола Милошевић је као бранилац истакао да је „'павловићевски' однос према нашој неочекивано богатој песничкој традицији веома модеран и оригиналан”. По Милошевићу, Павловић је имао

⁴ Неколико година раније слично суђење Мишићевој *Антологији* одржано је у Атељеу 212. Иако нису били чести, овакви књижевни перформанси представљали су један од друштвених видова књижевног живота (<https://nova.rs/kultura/vreme-kada-se-sudilo-antologijama-pesamazaboravljena-istorija-srpske-knjizevne-scene-sezdesetih/>).

два избора, да се поведе за мелодиозношћу песама или за њиховом дубином. Следећи захтеве модерне осећајности, он се повео за овим другим критеријумом. Суд је на крају донео „ослобађајућу” пресуду истичући „да Миодраг Павловић овом Антологијом није оштетио поезију, да он има право на своју концепцију, да је његова концепција доследно спроведена и, најзад, да су бурне дискусије књигу учиниле бестселером и за тренутак прекинуле нашу вечиту дискусију о фудбалу.” Као најуспелију страну суђења и највећу драж, *Вечерње новости* истичу чињеницу да су бранилац и тужитељ мењали улоге указујући тиме на „релативност – ту горку и вечиту релативност судова о стварима поезије.” Наиме, „Никола Милошевић и Зоран Глушчевић су успели да докажу да се ова књига, као уосталом и многе друге, може и одбранити исто колико се може и осудити. Па ипак, Антологија је одбрањена. Дискусија о Антологији је завршена”, помало ауторитативно закључује редакција. Нешто сувопарнији извештај са суђења доноси дневни лист *Политика*: „ова неконвенционално замишљена литерарна представа покаткад се није много удаљавала од граница монотоности”. Док *Вечерње новости* помало мистификују и глофирификују „суђење” стварајући својеврсну медијску атракцију од њега, као што су уосталом радили и са анкетом, *Политика* овакав перформанс једноставно види као „посебан вид непосредног зближавања литературе и њених оданих пратилаца”.

Наслови изјашњавања у анкети, њен закључак, као и најава и извештај са „суђења” *Вечерњих новости*, карактеришу извесне духовите опаске, што сведочи да колико год била озбиљна, расправа о *Антологији* истовремено је вођена у донекле лежерним оквирима у којима су се и сами новинари духовито поигравали карактеристичним појавама нашег књижевног живота. Поред тога, и само суђење одржано је као перформанс, у карневалској атмосфери, упркос озбиљности закључака. Дакле, када се има у виду оквир који су новинари *Новости* и организатори „суђења” наметнули расправи о *Антологији* „читава слика добија јак нанос карневалског, које усложњава смисао изречених судова” (Ранчић 2022:142). Напокон, бурне дискусије, па и сама анкета одиграле су своју улогу у распродаји тиража првог издања *Антологије*, што указује и на њихов маркетиншки потенцијал чега је уредништво *Вечерњих новости* било свесно⁵. Прве значајније критике, с друге стране, објављиване непосредно након првог издања *Антологије*, кретале су се у оквирима академских узуса и биле су, поред одговарајућих замерки, углавном афирмативне.

Рецепција као увид у књижевне борбе

На основу критика, али и похвала изнесених у анкети *Вечерњих новости* можемо уочити да Павловићево укључивање поезије средњовековне књи-

⁵ „Појава *Антологије српског песништва* Миодрага Павловића стекла је легендарни статус много више личностима које су на њену појаву реаговале и начином на који су то учиниле него студиозношћу тих написа” (Ранчић 2022: 81).

жевности није ниједном директно нападнуто⁶. Прве критике, као и многи учесници анкете, често с одобравањем наглашавају да је Павловићева *Антологија* прва свеобухватна антологија наше поезије. Ниједан од учесника није поставио питање о веродостојности овако одређеног континуитета, нити се запитао о самом поступку који је средњовековну поезију проналазио у прози житијне књижевности и доносио графички штампану у виду стихова. То су урадиле прве критике које су по природи ствари морале да пруже свеобухватнији поглед на Павловићев избор и његов антологичарски поступак, посебно критика Д. Јеремића. Те критике углавном су афирмативно гледале на укључивање средњовековне књижевности у *Антологију*, док су се ретке замерке односиле на њену превелику заступљеност, односно на чињеницу да је Павловић зарад открића заборављених векова одступио од својих антологичарских критеријума⁷. Отуда, се намеће закључак да српска средњовековна књижевност, у време настајања Павловићеве *Антологије*, није била толико друштвено, идеолошки или поетички спорна, као што се понекад чини.

Један део учесника и критичара Павловићев избор не сматра субјективном концепцијом, већ модерним схватањем песништва. Такав аргумент употребио је и Никола Милошевић у својству браниоца на суђењу у Дому синдиката. Инсистирање на мисаоној пре него на звучној линији песништва било је у складу са новим тенденцијама у нашем послератном песништву. Наиме, Попа, Павловић и њима блиски песници своје место на књижевној сцени освајали су и кроз отпор надреалистичким схватањима песништва, али и лирици меког штимунга. Антологија је, према томе, и нека врста идентификације другачијег схватања поезије⁸, па су и различите реакције на њу заправо прихватања или одбијања новог виђења песништва.

Отуда анкета, књижевне полемике и критике *Антологије* нису представљале само изјашњавање о књизи, већ су у њима присутни рефлексии књижевних борби које су у то време још увек трајале, иако смањеним интензитетом.⁹ Расправе које је *Антологија* покренула јављају се, дакле не само као занимљив прилог историји рецепције Павловићевог избора и књижевног

⁶ Урадили су то касније Оскар Давичо у интервјуу за приштински лист *Јединство* (Давичо 1965) и Марко Ристић у тексту који почива на дисквалификаторским епитетима (Ристић 1970). Они су *Антологију* одредили као „светосавску“, „жичку“, „испосничку“, „никојавелимировићевску“. Оба аутора страхују пре свега од савремене ревалоризације духа средњовековља због чега је њихова „критика“ идеолошки и памфлетски обојена.

⁷ „Пошто бисмо овакве примедбе могли изрећи поводом већине песама из овог периода, усуђујемо се да кажемо свој утисак да на ове песме није у потпуности примењен прокламовани критеријум“ (Тимченко 1965: 79); „...То, наравно, не значи да би антологија морала остати са онолико почетног муцања из старе књижевности, које се овде даје преведено у реченицама модерног ритма...“ (Калезић 1965: 11).

⁸ „Разумљиво је што је Миодрагу Павловићу и као песнику и као теоретичару поезије било потребно да се врати српској поетској традицији, да је осветли из перспективе својих класицистичких концепција и свог песничког дела и да то дело ситуира у традицију“ (Стамболић 1964); „У својој антологији он је тражио своје претече, рођаке и пријатеље по поетској сродности“ (Јеремић 1964).

⁹ Матија Бећковић директно напада надреалисте: „Треба рећи да је Павловић наукао на себе бес чаршије и многих песника који су неустрашиви витезови округлог стола (на пример надреалисти опаки и несташни), а када би требало да направе антологију она би врела од кукавичлука и компромиса“ (ВН 1964б: 7).

живота, већ и као прилика за објективније сагледавање наше књижевне историје и њених поетичких и културолошких амбивалентности.

ЛИТЕРАТУРА

- Бркић 1965:** С. Бркић, Белешке уз *Антологију српског песништва, Летопис Матице српске*, год. 141, књ. 395, св. 3 (март), 275–279.
- ВН 1964а:** *Вечерње новости* (19. новембар), Београд, стр. 9.
- ВН 1964б:** *Вечерње новости* (23. новембар), Београд, стр. 7.
- ВН 1964в:** *Вечерње новости* (24. новембар), Београд, стр. 7.
- ВН 1964г:** *Вечерње новости* (27. новембар), Београд, стр. 7.
- ВН 1964д:** *Вечерње новости* (2. децембар), Београд, стр. 7.
- ВН 1964ђ:** *Вечерње новости* (25. новембар), Београд, стр. 7.
- ВН 1964е:** 7: *Вечерње новости* (1. децембар), Београд, стр. 7.
- ВН 1964ж:** *Вечерње новости* (22. децембар), Београд, стр. 7.
- ВН 1964з:** *Вечерње новости* (23. децембар), Београд, стр. 18.
- Давичо 1965:** О. Давичо, Писац је дужан да се бори за програсивне идеје, за све што проширује, допуњује и развија човечанство, *Јединство*, год. XXI, бр. 19 (1. мај), стр. 6.
- Јеремић 1964:** Д. М. Јеремић, Једна традиција српске поезије, *Борба*, год. XXIX, бр. 322 (22. новембар), 13.
- Калезић 1965:** V. Kalezić, Antologija i kriterijumi, *Polja*, god. XI, br. 78 (februar), 10–11.
- Ранчић 1952:** Д. Ранчић, *Обликовање канона у српске поезије у антологијама Богдана Поповића, Зорана Мишића и Миодрага Павловића*, докторска дисертација, Београд, 141.
- Ристић 1965:** М. Ristić, О једној антологији, опет, у: *Svedok ili saučesnik* (1961–1969), Beograd: Nolit, 185–186.
- Стамболић 1964:** М. Стамболић, Поезија – духовна и световна, Београд: *Политика (Култура – Уметност)*, год. VIII, (8. новембар), 2.
- Тимченко 1965:** Н. Тимченко, Миодраг Павловић: Антологија српског песништва, Београд, 1964., *Књижевност*, год. XX, књ. XL, св. 1, 75–83.

Marko M. Radulović

RECEPTION OF MIODRAG PAVLOVIĆ'S *ANTHOLOGY OF SERBIAN POETRY*
(13TH–20TH CENTURY) IN VEČERNJE NOVOSTI DAILY SURVEY AND EARLY
LITERARY CRITICISM

Summary

This paper deals with the reception of the first edition of the *Anthology of Serbian Poetry* by Miodrag Pavlović, using the example of the first literary critiques and a survey conducted by *Večernje*

novosti, in which some of the most important poets, writers, and literary critics of the time, as well as „ordinary” readers, expressed their opinions on Pavlović’s selection. This culminated in the „great trial” of the Anthology and its compiler organized by the Belgrade Youth Center (*Dom omladine*). In terms of the historical scope of Pavlović’s collection, it was generally positively evaluated, with several participants and critics highlighting the presence of medieval literature as a particular value of the *Anthology*. Conversely, Pavlović’s selection criteria sparked greater controversy: some viewed it as an expression of modernity and global contemporary criteria, while others deemed it too narrow, subjective, and one-sided. In addition to providing an overview of the main judgments regarding the *Anthology*, the survey also indirectly contributed to increasing reader interest in this book, which had sold out its first edition at the time of the “literary trial.” This way, the reception in the daily newspapers represented a form of public arbitration and influenced the subsequent literary life of Pavlović’s book.

Keywords: periodicals, daily newspapers, *Anthology of Serbian Poetry* by Miodrag Pavlović, reception, *Večernje novosti*.